—హేమలా రామం

రెడ్డిసీమలో నాయుడుపాలెం ఒక చిన్న ఊరు.

తెలతెలవారుతుండగా వెలుపొక్కిన బయలుదేరిన కబురు పొద్దు పొడిచేసరికి ఊరంతా కార్చిచ్చులా చుట్టుముట్టేసింది.

ఆ నాడు ఇక సూర్యుడస్తమించడు. దేశమంతా సుభిక్షమై పోయిందిట. నిరుద్యోగులనే వాళ్ళెక్కడా కనిపించటం లేదుట. గుప్తరాజులు దివినుండి భువికి దిగి వచ్చి సిగ్గుతో తలలు దించుకోవలసినంత స్వర్ణయుగం వచ్చినట్టుంది!

ఈ అసంభవాలలో ఏది జరిగిందన్నా ఆ ఊళ్లోవాళ్ళు నమ్మి ఉండేవాళ్ళే. కాని ఈనాటి వంటిది ఎవరూ కనీ విని ఎరగరు. ఆ ఊళ్ళో కురువృద్ధు కుమ్మరి గురవయ్యకూడా 'ఇలాంటిది ఎప్పుడూ కనలేదు సరికదా, తన చిన్నప్పుడు జరిగినట్టు విననైనా లేదు!

అందుకనే ఆ పూట అన్నం, నీళ్ళు మాని అంతా ఈ సంగతే చెప్పుకుంటున్నారు. నీళ్ళకి రేవులోనూ 'అదే మాట. రామాలయ మండపం లోనూ అదే ప్రస్తావన. చేలగట్లమ్మటా అదే కబురు! ఊరంతా గగ్గోలుగా ఉంది. అతలాకుతలమై పోతూంది!

అవును మరి! గత చరిత్ర తిరగవేస్తే ఆ వార్త ఎవరికయినా ఆశ్చర్యంగానే ఉంటుంది! స్థలపురాణం ఇదమిత్థంగా నిర్ణయించలేము కాని, నాటి రెడ్డిరాజుల కాలంలోను, పాతికేళ్ల క్రితం తెల్లదొరల పరిపాలనలోను, ఆ తరవాత్తరవాత జమీందారుల ఏలుబడిలోను ఆ ఊరికి అనాదిగా ఊరి పెద్ద ఎప్పుడూ ఒక్కడే! అంటే తండ్రి తదనంతరం పెద్ద కుమారుడు, ఆ తరవాత అతని తనయుడు—ఇలా నిరాటంకమైన రాజరికం సాగుతూ వచ్చింది. దేశం స్వాతంత్ర్యం తెచ్చుకున్నాకకూడా ఈ పాతికేళ్లలోను ఆ ఆనవాయితీ, మారలేదు. మొదట పది పదిహేనేళ్ళు వీరారెడ్డి తండ్రి అమ్మాతి రెడ్డి ప్రెసిడెంటు. ఇప్పుడు వీరారెడ్డి ఆ పదవిలో ఒక దశాబ్ది పూర్తి చేశాడు. వీరారెడ్డి పెద్ద కొడుకు మరో అయిదారేళ్లలో ప్రెసిడెంటుగా ఎదిగి కూర్చుంటాడు. అందుకని ఇప్పట్నించి ఆ కుర్రాణ్ణి కుర్రాణ్ణి చేసిమాట్లాడకూడదు. అతి అణకువతో గౌరవించి మసలుకుంటుండాలి. ఇది ఊరి ప్రజ భావన!

ఇది దైవనిర్ణయం! బ్రహ్మ వ్రాసిన వ్రాత! మకుటం లేని ఈ మహారాజ వంశం ఇలా శతాబ్దాల తరబడి ఆచంద్ర తారార్కంగా అలరారుతూంది. సూర్య చంద్రులయినా గతి తప్పవచ్చునేమో గాని, దీనికి తిరుగు లేదు.

అటు ఇది తప్ప వేరే విధంగా ఏలే

ఉండాలో ఆ ఊరి వాళ్ళకు తెలియదు. మనస్సుల్లోకూడా ఊహించుకుని ఉండరు. చుట్టుపక్కల ఊళ్ళల్లో ఎలక్షన్లకి పోటీలు పడుతున్నారన్నా, కొట్లాటల్లో తలలు పగలకొట్టుకుంటున్నారన్నా వీళ్ళకు వింతగా ఉంటుంది. కథలు చెప్పుకుంటున్నట్లుగా ఉంటుంది!

అటువంటిది ఆ ఊరి ప్రజలమీద — 'ఈ మాటు ఎలక్షన్లో వీరారెడ్డితో రంగారెడ్డి పోటీ చేస్తాడట!' అన్న వార్త అటంబాంబులా పడింది. పైగా రంగారెడ్డి ఎవరో కాదు! వీరారెడ్డి పినతండ్రికి వ్యాయానా అల్లుడు. అంటే బావా బావమరదుల మధ్య పోటీ అన్న మాట! వయస్సులో పదిహేనేళ్ళ పెద్ద వాడు. ఎన్నో ఏళ్ళుగా ఊరికి పెద్ద. ముందు ముందు ప్రెసిడెంటు కాబోయే (కుఱ్ఱ)వాడికి తండ్రి! అటువంటి ప్రెసిడెంటు వీరారెడ్డితోనా పోటీ?

నిజంగా పోటీ చేస్తాడా? చేసి గెలుస్తాడా? గెలిస్తే ఊరెలా ఉంటుంది? అప్పుడు వీరారెడ్డి ఏం చేస్తాడు? ఈ ఆలోచన ఎవ్వరికీ రావటం లేదు. అసలు రంగారెడ్డికి ఆలోచన ఎలా వచ్చిందా అని అంతా తబ్బిబ్బయిపోతున్నారు! అవుపాలు తెలుపు, పెట్టుతేనె తియ్యన, కావాలనుకున్నంత కాలం వీరారెడ్డి ప్రెసిడెంటు— ఈ సంగతి అందరికీ తెలుసు! — అటువంటిది ఈ నాడు ఈ వైపరీత్యమేమిటి? అసలీ ఊహ రంగారెడ్డికి ఎలా వచ్చింది? ఊహాగానాలు, నవ్వులు, వ్యాఖ్యలు, గుసగుసలు. ఉట్టుడికి పోతున్నట్లుగా ఉంది ఊరు.

అనామకులకే ఇంత హాయిగా ఉన్న వార్త అనుయాయులకి కొంత దిమ్మ తిరిగిపోయేలా ఉంటుంది!

వీరారెడ్డిగారి సావిట్లో వారి తాలూకు వాళ్ళు గుమిగూడారు. 'విన్నారా. . .' అంటే, 'ఇది విన్నారా' అని ఒక్కొక్కరే హైరాన పడిపోతున్నారు.

'గుడ్డొచ్చి పిల్ల నెక్కిరించినట్టుంది!'

"ప్రెసిడెంటుగారనే కాని 'వీరారెడ్డి' అని పేరున ఎప్పుడయినా పిలుచుకున్నామా?"

"అసలు ఆయన పేరు ఎంత మందికి తెలుసంట! ఊళ్ళో మంచొచ్చినా చెడొచ్చినా అన్నింటికీ ప్రెసిడెంటుగారే కందా! ఇప్పుడీ పిల్లోడికి పిచ్చేమిటంట!"

"నాకు తెలియక అడుగుతా కాని. . . వాళ్ళ నాయన బతికుంటే ఎలిచ్చును మాటుంచి ఇలాంటి మాట, పైకి అననిచ్చేవాడా అని! అసలు మన ప్రెసిడెంటుగారితో పోటీ పడ్డానికి ఎందులో గొప్ప? వయస్సు తక్కువ. అనుభవం తక్కువ. ఆస్తిపాస్తులు తక్కువ. పలుకుబడా ఉన్న. మరింక ఆ వెఱ్ఱి మొఱ్ఱి ఆలోచన లేమిటంట!"

"బహుశా పట్నంలో చదువుకున్నానని గర్వమేమో?"

"ఏడిసినట్టుంది. చదువుకున్నోడు చెయ్యవలసిన పనా ఇది!"

"నోర్ముయ్యవోయ్!" అంతవరకు చుట్ట కాల్చుకుంటూ వందిమాగధుల స్తోత్రాలు వింటున్న వీరారెడ్డి విరుచుకు పడ్డాడు.

అంతా క్షణం పాటు కిమ్మనకున్నారు. శ్రీవారి వైపు గుడ్లప్పగించి చూస్తూ ఉండిపోయారు. ప్రెసిడెంటుగారేమనుకుంటున్నారో వాళ్ళ కంతు పట్టలేదు.

ఒక స్తోత్ర పక్షి నిగ్రహించుకోలేకపోయాడు. "అదేమిటి, బాబూ, అలా గంటారు? ఎటూ కాని వాళ్ళకు మాకే ఇంత ఇదవుతుంటే . . తమ కెలా ఉంటుందో మే మూహించలేమా?"

వీరారెడ్డి అదోలాగా నవ్వాడు. "ఎందుకు మీ రంతా అలా గొంతు చించుకుంటారు? మా రంగారెడ్డి చేస్తున్న దానిలో తప్పేముంది?"

అంతా తెల్లమొహాలు వేసుకు కూర్చున్నారు. అర్థం కానట్టుగా ముఖముఖాలు చూసుకున్నారు. సెలవివ్వండని శ్రీవారి వైపు చూశారు.

"మీ బాధంతా నా ప్రెసిడెంటు గిరీ ఎక్కడ పోతుందనేగా! నేను ఎలక్షన్లో అసలు నిలబడను. నా కింక ప్రెసిడెంటుగా ఉండాలని లేదు. సరా?"

వందిమాగధులు గొల్లుమన్నారు. పిడుగు మీద పడ్డట్టు హాహాకారాలు చేశారు.

"వీల్లేదు. . . వీల్లేదు. మీ రంత పని చేయకూడదు. తాత ముత్తాతల నుండి వస్తున్న ఆనవాయితీని మార్చొద్దు. మీరే మాకు ప్రెసిడెంటు కావాలి!"

"ఇంతవరకు మనూళ్ళో ఎప్పుడూ ఎలక్షన్లు జరగలేదు. ఈ మాటు మాత్రం పోటీ ఎందుకుండాలి? మీరు నిలవటం మంచిది."

"అహా! అలా అనకండి. పోటీ ఉంటే ఉండనివ్వండి. మరొకళ్ళకి ఓటు వేసే దమ్ములు ఈ ఊళ్ళో ఎవళ్ళకున్నాయి!"

"ఛ! అలా ఎప్పుడూ అనకూడదు. ప్రజాసేవ చేసే వాళ్ళని ప్రజలు ఎన్నుకోవటం ధర్మం! వాళ్ళ చేత బలవంతంగా ఓట్లు వేయించుకో కూడదు" అన్నాడు వీరారెడ్డి.

"తమకంటే బాగా తెలిసిన వాళ్ళం కాదు, బాబూ! కాని, ఆ కుఱ్ఱాయన అంటున్న మాటలు వింటుంటే మాకు భయంగా ఉంది!"

"ఏమంటున్నాట్ట?"

గొప్పతనం

ఉత్తములైన వారందరికీ వారిలోని ఉత్తమ గుణాలు తల్లి నుండి సంక్రమిస్తాయన్నది నిర్వివాదం.

—మిచెలెట్

"విన్నవాళ్ళకి మాకే ఏదోలా ఉంది! తమ కెలా చెప్పగలం?"

వీరారెడ్డి కులాసాగా నవ్వాడు. "ప్రజల మాటలకి తట్టుకోలేనివాడు పదవిని ఎలా నిర్వహించగలడు? చెప్పు. మరేమీ అనుకోనులే."

"అసలు మన దేశంలో ప్రజా ప్రభుత్వం జరగటం లేదట! పెత్తందార్లు, భూస్వాములు ఎలక్షన్లో డ[illegible] డబ్బిచ్చి ఓట్లు కొనుక్కుంటున్నారట. అటువంటి వాళ్ళు గవర్నమెంటులో చేరి దేశంలోని భోగభాగ్యాల్ని పంచుకు తింటున్నారట. డబ్బున్నవాళ్ళు మరింత డబ్బు చేసుకుంటున్నారట! పేదవాళ్ళు మరింత బీదవాళ్ళవుతున్నారట!"

"బాగుంది. ఇదంతా మారాలంటే ఏం చేయాలంటాడు?"

"అసలు ఎలక్షన్ల పద్ధతే మారాలట! ఓట్లు రహస్యంగా వేయకూడదట. అందరూ చేతులెత్తి ఎన్నుకోవాలిట. అప్పుడే అసలైన బలం బయట పడుతుందట! డబ్బుకి లొంగిపోవటం, ఓట్ల డబ్బాలు మార్చటం, కొట్లాటలకి దిగటం — అటువంటివేవీ ఉండవట! మనిషికి భయపడటం ఉండదట. మందిబలం అప్పుడే బయట పడుతుందిట!"

"పెద్ద పెద్ద ఎలక్షన్ల మాటెలా ఉన్నా పంచాయితీ ఎలక్షన్లో అయితే చేతులెత్తి ఎన్నుకోవటం మన ప్రెసిడెంటు గారికే మంచిది! స్టేజీ మీద ప్రెసిడెంటు గారు నిలబడుండగా ఆయన కెదిరేకంగా చేతులెత్తే దమ్ము లెవళ్ళ కున్నాయి!" అన్నాడు ఒక స్తోత్ర పక్షి. అంతా గొల్లుమని నవ్వారు.

వీరారెడ్డి ముసిముసిగా నవ్వుకున్నాడు. "సరే! ఆ తరవాత?"

"పోటీలో నిలబడే వాళ్ళెవ్వరూ ఇది చేశాం, ఇది చేయగలిగాం అని చెప్పరట. ఎన్నో చేస్తాం, గెలిస్తేనే ఎన్నో చేయగలుగుతాం అని అంటారట! మీ కన్నీ కావాలంటే మమ్మల్ని ఎన్నుకోండి అంటారుట. తీరా గెలిచాక మళ్ళీ ఎలక్షన్ల దాకా ముఖం చూపించరట! అందుకని ఇకనుంచి అలా వీల్లేదు. ఇంతవరకూ చేసింది చూస్తే కాని, ఓటు వెయ్యం అని ప్రజలు చెప్పాలట!"

"అంటే, పదవి లేకుండానే ముందు ప్రజాసేవ చేయాలంటారు. అవునా?" అన్యోక్తిగా నవ్వాడు వీరారెడ్డి.

"ఏమిటో ఆయన పిచ్చి గాని ... పదవిలో ఉన్న వాళ్ళే చేయలేనప్పుడు..."

"ష్! అలాంటి మాటలు అనకు." వీరారెడ్డి మందలించాడు.

"అబ్బెబ్బే! మీరు ఏదయినా చేయలేదని మే మెప్పుడయినా అన్నామా? తమరు మరోలా అనుకోబోకండి. కుర్రాయన మాటలకి చెపుతున్నాను! సొంత డబ్బు ఖర్చు పెట్టి ప్రజాసేవ చెయ్యాలని ఎవరుమాత్రం అంటారు?"

"అయితే, పిచ్చి కుదిరితే కాని పెళ్ళి కాదు, పెళ్ళయితే కాని పిచ్చి కుదరదు— అన్నట్టుంది వాడి వాదన." వీరారెడ్డి అన్నాడు.

"అవకాశవాదులు కాకుండా ఉండా[illegible]ంటే కొత్తగా పదవిలోకి వచ్చే వాళ్ళు ముందు కొంత త్యాగం చెయ్యాల న్నాడట!"

"అంటే, ముందు సొంత డబ్బు ఖర్చుపెట్టి ఒకటి రెండు మంచి పనులు చెయ్యాలంటాడు. అవునా?"

"అవునండి."

"తా నిప్పుడు ఏం చేద్దామనుకుంటున్నాట్ట?" సాలోచనగా వీరారెడ్డి అడిగాడు.

"మనూళ్ళో నూతుల్లేవు. ఉన్నదల్లా మంచినీటి చెఱువు ఒక్కటే. అది కూడా వేసవికాలం ఎండిపోతుంది. వర్షాకాలంలో పొంగిపోయి మాలగూడెం ముంచేస్తూ ఉంటుంది..."

వీరారెడ్డి ముఖం జేవురించింది. "ఏ సోది కట్టి పెట్టి వా డేమంటున్నాడో చెప్పవోయ్!"

అతడు గడగడలాడిపోయాడు.

"క్షమించండి, ప్రెసిడెంటు గారూ! ఆ మాటలు నావి కావు. రంగారెడ్డిగా రలా అంటూంటే నా చెవులతోనే విన్నాను. చెఱువు లోతుగా తవ్వి చుట్టూ కట్టు ఎత్తు చేయిస్తారంట. మిగిలిన మట్టితో ఊళ్ళో గోతులూ అవీ పూడ్పించి రోడ్లేయిస్తారంట. కంకర తోలిస్తారంట. దానితో అటు చెఱువూ నిండుతుంది. మాలగూడానికి వరదా తప్పుతుంది. ఊళ్ళోకి రోడ్లూ వస్తాయి. ఇదీ ఆయన ప్లాను."

"దీని కెంతవుతుందో అంచనా వేసుకున్నాడా?"

"వాళ్ళ కమతగాడితో లెక్కేసి పదివేలు కావచ్చునుకుంటున్నారు, బాబూ!"

"అంత డబ్బెక్కడిది?" అని ఒకని సందేహం.

"అంతదూరం పోయిన వాడు డబ్బెలా తేవాలో ఆలోచించుకో డేమిటి? ప్రజా

సేవ అంటున్నారుగా! అన్నీ సొప్పే చేస్తాడు. అయితే, ఊరిని ఒక్క సంవత్సరం లోనే బాగుచేసే ట్టున్నాడే! మీరంతా అదృష్టవంతులోయ్" అన్నాడు వీరారెడ్డి వ్యంగ్యంగా నవ్వుతూ.

ఆమయాయులంతా గుడుసుళ్ళు పడిపోయారు. గుటకలు మింగారు. వాళ్ళేదో అనేలోగా, "ఇల్లలకరాగానే పండగ నేదు. మీ రెళ్ళి మీ పనులు చూసుకోండి. సమయం వచ్చినప్పుడు అన్నీ అవే సర్దుకుంటాయి. అసలు ఇన్నాళ్ళూ సరైన పోటీ లేక ఈ ప్రెసిడెంటు గిరీ ఏమిటో చప్పచప్పగా ఉంది. అయినవాడే అపోజిషన్‌లో చేరేసరికి ఏమిటో నాకూ సరదాగానే ఉంది!" అన్నాడు వీరారెడ్డి.

* * *

"అన్నయ్య గారూ!"

వీరారెడ్డి తల తిప్పి చూశాడు. "ఓహో! సూర్యకాంతమా! వచ్చావా, అమ్మా?"

"మీరో సారి రమ్మని —"

"అవును. కబురు పెట్టాను. ఎందుకో తెలుసా?"

సూర్యకాంతం మాట్లాడలేదు. తల దించుకుంది.

"అయితే, మీ ఆయన నీతో అన్నీ చెప్తే చేస్తున్నాడా?"

"ఊరికి ఉపకారం చెయ్యటం తప్పంటారా?"

"మీ ఆయన్ని ప్రెసిడెంటు కావద్దని నే ననటం లేదు, కాంతమ్మా! కావాలంటే రేపే ప్రెసిడెంటుని చేసి కూర్చో పెట్టగలను. కాని, ప్రజాసేవంటూ ఆ వెర్రి మొర్రి కబుర్లు కట్టిపెట్టమను."

సూర్యకాంతం తెల్లబోయింది.

"మరి ప్రెసిడెంటు అవటం ప్రజాసేవ చేయటంకోసం కాదా?"

"అబ్బబ్బ! మీ చదువుకున్నోళ్ళతో వచ్చిన చిక్కే ఇది. అటు వాళ్ళ నాన్నా, ఇటు చిన్నాన్నా మిమ్మల్ని చదివించి చెడగొట్టేశారు. అడుగడుక్కీ ధర్మ సందేహాలే మీకు. ప్రజాసేవకోసం కాదని ఎవరన్నారు? అసలు ప్రజాసేవ అంటే ఏమిటి? చెరువు తవ్వించటం, రోడ్లేయించటం ప్రజా సేవని మీ కెవరు చెప్పారు? ఎవడి ఇంటి ముందున్న తుక్కు దూగర వాళ్ళే ఎత్తుకోరే. ఎవడో పాపమని వేయించిన రోడ్డు వీళ్ళు జాగ్రత్త పెడతారా? వీళ్ళంతా మళ్ళీ ఏడాది తిరిగే సరికి గోతులు పెట్టి పెంట నింపరూ!"

"ఇది మీ సుఖంకోసమే చేశాము, జాగ్రత్తగా చూసుకోవలసిన బాధ్యత మీ మీద ఉంది — అని చెబితే వాళ్ళకు తెలియదా? వాళ్ళకి తెలియ చెప్పవలసిన బాధ్యత మన మీద లేదా?"

క్షణంపాటు తొట్రుపాటు పడ్డాడు వీరారెడ్డి. అంతలోనే చిరునవ్వు నవ్వాడు. "చూడమ్మా! ప్రజాసేవ అంటే అది కాదు. ప్రజల కుపయోగించటు మంటే అందరికీ పనికివచ్చేది కాదు. ఎవడికి వాడికి ప్రత్యేకంగా లభించినప్పుడే మన గురించి ప్రతి వాడు ప్రత్యేకంగా చెప్పుకుంటాడు. మనల్ని ప్రజాసేవకు లంటారు. మాట వరసకి క్రితం నెలలో హైదరాబాదు వెళ్ళొచ్చాను. వీర వెంకయ్య గారి మనమడు పరీక్ష పాసయ్యాడు. డబ్బు ఖర్చయితేనేం? ఏడాది కలిసొచ్చింది. మొన్నటికి మొన్న హైదరాబాదుకు వెళ్ళిందెందుకని? మీ ఆడపడుచు మొగుడికి కంట్రాక్టిప్పించటానికి కదూ! కర్ణంగారబ్బాయికి ఇంజినీరింగులో సీటు వచ్చిందన్నా, రామవులికి పట్నంలో బ్రాందీ షాపుకి పర్మిటు వచ్చిందన్నా, మబ్బా రాయుడు రేషన్ షాపు పెట్టుకున్నాడన్నా — ఇదంతా ఎవరి వల్ల జరిగిందో వాళ్ళు జన్మలో మరిచిపోతా రంటావా? సిటీలో ఏ ఒక్క పనయినా మన రంగారెడ్డి చెయ్యగల డంటావా?"

సూర్యకాంతం ముఖం [illegible] పోయింది. [illegible] తో [illegible] పోయింది. ఏదో [illegible]. [illegible] తరవే [illegible] వీరారెడ్డి [illegible] కున్నాడు.

"ఎందుకు చేయలేదు? [illegible]. ఎటొచ్చీ దానికి కొంతకాలం పడుతుంది. నా దగ్గరికి పంపు. ప్రయత్నిస్తాను. ఏడాది తిరిగే సరికి ప్రెసిడెంటుని చేసి కూర్చోపెడతాను. వీరారెడ్డిని మించిన వాడిని చేస్తాను."

"ఛ! స్వార్థపరులు మీ పదవిని వాడుకుంటుంటే అది మంచి పని ఎలా అవుతుం దన్నయ్యా!"

"ఎంత పిచ్చిదానవమ్మా! మీ ఆయన చేద్దా మనుకుంటున్నవి మంచి పనులు కావని ఎవరన్నారు? కాని, వచ్చిన చిక్కంతా ఆ మంచి పనులు చేద్దా మనుకోవటం దగ్గరే ఉంది. ఆ మంచి పనులన్నీ ఒక్కసారిగానే చేసేస్తే, ఇంక నీ ముఖం, నా ముఖం చూసే దెవ్వరు? దీపం ఇచ్చే వెలుగుని అనుభవిస్తారు కాని, దాన్ని నిలబెట్టే సెమ్మెని ఎవ్వడూ గుర్తించ రమ్మా! మీకు తెలియదు. అంతా మీ పిచ్చి! మంచి పనులు చేయాలనుకోవటం ఒక బలహీనత. అలా చేస్తూ పోతుంటే మనకు మనమే ఏమీ కాని వాళ్ళం కాకుండా పోతాం. ఏది ఉన్నా, లేకపోయినా పదవి కావాలి. పదవి ఉంటే అన్నీ ఉన్నట్టే! పదవితోటే పరపతి. పదవితోటే డబ్బు. పదవితోటే ప్రజాసేవ. అంతా పదవిలో ఉంది. ఆ పదవికోసం ఎంతటి పని చేయటానికయినా సిద్ధపడాలి. బంధువులని మెత్తపడకూడదు. స్నేహితులని వెనక్కి తీయకూడదు. పదవిలో ఉంటే ప్రత్యర్థులు కూడా ఆశ్రితులవుతారు. ఏ పార్టీకి చెందిన వారయినా అందరి ధ్యేయమూ ఒక్కటే! ఆశ్రితులను అన్ని వేళలా కనిపెట్టుకు చూడాలి. అదే ప్రజాసేవ. అటువంటి పని మాని అడిగినవాడికీ, అడగనివాడికీ [illegible]కి కలిసి ఏదో మంచి పని చేయ[illegible] కోవడం ఒట్టి తెలివిమాలిన పని. ఆశ్రితులు లేకుండా ప్రజాసేవ ఏమిటి? ప్రజాసేవ లేకుండా పదవి ఏమిటి? ఆ పదవిని మీ ఆయన బజారున పారేస్తుంటే నే నెలా చూస్తూ ఊరుకోను? [illegible] నాయకులు వచ్చి నన్ను [illegible] చేసం [illegible] నాయక [illegible]."

ఒక్క క్షణం [illegible] సూర్యకాంతం [illegible] బడింది. ఆమె కేమీ [illegible].

"అడక్కపోతే అమ్మయినా పెట్టదు. ఇక అడక్కుండా మేలు చేస్తే దాన్ని ప్రజలు గుర్తిస్తారా? మీ పిచ్చి గాని! అడిగిన తరవాతయినా అంతా ఒక్క సారి చేయకూడదు. కొద్ది కొద్దిగా చేసి చూపించాలి. దాని కెంతో కష్టపడుతున్నామని చెప్పాలి. మరెవ్వరూ చెయ్యలేరని చెప్పాలి. ప్రజాభిమానం వల్లనే ఇంత బాధ్యత తల కెత్తుకున్నామని చెప్పాలి. అదిగో, అలా చెప్పటంలోనే ఉంది గొప్పదనం. చేయటంలో లేదు. చేసేస్తే ఇంకేముంది? మన రహస్యం అంతా బయటపడిపోతుంది. అదే, ఆ వాకచక్యమే పదవిని నిలబెడుతుంది. ఇలా ఎన్నో సంవత్సరాలుగా మే మీ గౌరవం నిలబెట్టుకుంటూ వచ్చాం. ఇప్పుడు ఒక్కడి వల్ల మా చరిత్ర నవ్వులపాలవటం ససేమిరా నేను ఒప్పుకోను. నేను చెప్పినట్టు వింటానంటాడా—అన్నీ ఆ సీట్లో కూర్చోపెడతాను. లేదూ, మరేదన్నా కావాలంటే కోరుకోమను. పట్నంలో రోడ్ల కంట్రాక్టు ఇప్పించమంటాడా? అసలు పట్నం వెళ్ళకుండానే వెల తిరక్కుండా పదివేలు వెనక్కి మార్పించుకునే ఏర్పాటు చేయిస్తా. కావాలనుకోవాలే కాని, పొరుగూర్లో అయినా సరే నేను పాట తనకే ఇప్పిస్తా. పోనీ, రావులు బ్రాందీ షాపు తనకే ఇప్పించమంటాడా—దానికీ నేను సిద్ధమే! ఇంటల్లుడు — అతడు కావాలనాలే కాని కొండ మీంచి కోతిని దింపించనూ? లారీలు కాంట్రాక్టు తీసుకోవచ్చు. సినిమా హాలు నడపవచ్చు. అక్కట్టె మాట్లాడితే సినిమాయే తీయవచ్చు. నలుగురిచేత ప్రయోజకుడనిపించుకునే పనులు చేయాలంటే ఎన్ని లేవు? అసలు మీ ఆయన ఈ కాలపు కుర్రాడేనా అని? అబ్బబ్బ! ఇదేదో పుస్తకాలు చదివి పిచ్చి తెచ్చుకున్న బాపతులా ఉంది. ఏమో నమ్మా! నేను చెప్పదలుచుకున్న దేదో నేను చెప్పాను. ఆ తరవాత మీ ఇష్టం! చేతులు కాలాక ఆకులు పట్టుకొని ప్రయోజనం లేదు. ఆనక అన్నయ్య ఇలా గిలా చేశాడని నన్ను తిట్టుకోవద్దు. ఏదో అయిన వాళ్ళు కదా అని ఇంత విడమరిచి చెప్పాను."

సూర్యకాంతం నిర్విణ్ణ పడిపోయింది. వెళ్ళటానికని పైకి లేచింది.

"మరో మాట! ఎంత చెప్పినా మీ ఆయన నా మాట వినడనుకో! ప్రెసిడెంటవటం మాట అటుంచు. ఏ ప్రజల కోసమని ఈ మంచి పనులు చేద్దా[illegible]న్నాడో ఆ ప్రజలే అని వెద్ద [illegible] చెప్పి దుష్ప్రతిష్ఠ తం [illegible]. మొండే మిమ్మల్ని హెచ్చరిస్తున్నాను."

కళ్ళనీళ్ళ పర్యంత మయింది ఆమెకు. "మమ్మల్ని శపించకం డన్నయ్యా!"

"ఛ! నేను, అంత కర్కోటకుణ్ణి కాదమ్మా! మీ ఆయన చేసే పనులకి నేను డైరెక్టుగా అడ్డు వచ్చేటంతటి చుప్పనాతి వాణ్ణి కాదు. కాని, పదవి కోసం, పదవి నిలుపుకోవటం కోసం ప్రతి వాడు కొన్ని కొన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి. అంతే. కాలం మారలేదని నేను, కాలాన్ని మార్చుతానని మీ ఆయనా— ఎవరు గెలుస్తారో ఆ కాలమే నిర్ణయిస్తుంది!"

* * *

మూడు మాసాలు గిర్రున తిరిగాయి. ఊళ్ళో వాళ్ళ ఆశ్చర్యం మంచి ఇంకా తేరుకోనేలేదు. చెరువు లోతు పెరిగింది. కట్ట ఎత్తు ఎదిగింది. ఊళ్ళో గోతులన్నీ పూడిపోయాయి. రోడ్లు వెడల్పాయి, కంకర పరుచుకొంది. క్రొత్త రూపం వచ్చింది. చెత్త కుండీలు ఇంటింటికీ రక్షక భటుల్లా సిద్ధమయ్యాయి.

నిజంగానే రంగారెడ్డి మంచి పనులు

ప్రార్థన

మనం చేసే ప్రార్థనలన్నీ, మనవారి సంక్షేమానికి, విశ్వ ప్రగతికి ఉపకరిస్తాయి. వ్యక్తిగతంగా మనకు ఏం కావాలో, ఎంతవరకు కావాలో, భగవంతుడే చూస్తాడు, మనం కోరనవసరంలేదు.

—సోక్రటీస్

చేస్తున్నాడని, ఊళ్ళో అంతా చెప్పుకుంటున్నారు. వీరారెడ్డికి, అతడి అనుయాయులకి భయపడి పైకి ఎవరూ అనలేకపోయినా లోలోపల అంతా సంతోషిస్తున్నట్లే కనిపిస్తున్నారు. ఆ నోటా ఆ నోటా కబుర్లు సాగి ఈ మాటు తప్పకుండా రంగారెడ్డి ప్రెసిడెంటు కావచ్చు ననుకుంటున్నారు. పదవిలోకి రాకుండానే ఇంత ప్రజాసేవ చేసేవాడు ఆ తరవాత ఇంకెంత మంచి పనులు చేయగలడో అని ప్రజలు లోలోన మురిసిపోతున్నారు.

శ్రావణం రాకుండానే వర్షాలు ప్రారంభమయ్యాయి. గుట్టలమీద కురిసిన నీళ్ళు ఉత్తరం దిక్కు నుంచి చెరువులోకి పారుతూంటే ఊరి జనమంతా కళ్ళింత చేసుకొని చూస్తున్నారు. ఆ చెరువు వైశాల్యము, లోతు, చుట్టూ ఎత్తైన కట్ట చూసి ఇంత చెరువు నిండితే ఇంక ఎండటమే ఉండదని ఊహాగానాలు చేస్తున్నారు.

వాళ్ళలా ఊహల్లో ఉండగానే చెరువు గెట్లు దాటుకొని నిండసాగింది. ఉడుపులు సగం పూర్తి కాకుండానే చెరువు పూటుగా ఉండటం చూసి అందరి ముఖాలు విప్పారాయి. ఊళ్ళో కంకర రోడ్లు అణగి మణగి చక్కని దార్లేర్పడ్డాయి. ఇదివరలో ఒక్క వర్షానికే బురద గుంటల్లా తయారయే రోడ్లు ఇప్పుడు తీర్చి దిద్దినట్లుండటం అందరికీ వింతగా ఉంది. రోజురోజుకీ రంగారెడ్డి మీద అభిమానం ప్రజల గుండెల్లో వ్రేళ్ళు తన్నుకుంటూంది.

ఏ పూట కా పూట చెరువు పరిస్థితి దగ్గరుండి కనిపెట్టి చూస్తున్నాడు రంగారెడ్డి. నలుగురు యువకుల అండదండలతో ఎటువైపు గెట్లు హెచ్చు తగ్గుగా ఉన్నాయో అటువైపు సమానం చేస్తూ తగు జాగ్రత్తలు తీసుకుంటున్నాడు. తూర్పువైపు, పడమటవైపు అంతకు ముందే గేట్లు అమర్పించారు. చెరువు పొర్లి ఊళ్ళోకి వచ్చే స్థితిలో ఆ గేట్లు తెరిచేదానికి సిద్ధంగా మనుష్యుల్ని కాపుంచాడు.

ఏనాడయినా అంత వర్షం కురిసిందా అని ఊళ్ళో వాళ్ళకి అనుమానం వచ్చేంతగా చెరువులు నిండుతున్నాయి. ప్రతి ఏటా వృథాగా పోతున్న నీరు ఈ సారి పెద్ద చెరువుగా మారేసరికి ఊళ్ళో వాళ్ళందరికీ పరమానందంగా ఉంది.

'గట్లమీద చెట్లు పాతించి పార్కులా తయారు చేయిస్తారుట. సాయంత్రం వేళల్లో ఊళ్ళో వాళ్ళు కూర్చోవటానికి సిమెంటు బెంచీలు, పిల్లలు ఆడుకోవటానికి ఇనుప కమ్మీలు — ఇంకా ఇంకా చాలా చెయ్యాలని రంగారెడ్డిగారనుకుంటున్నారట' అని యువకులు కబుర్లు చేరవేస్తున్నారు.

'మొత్తానికి కుర్రాడు గట్టివాడే! ఒట్టి కబుర్ల రాయుడు మాత్రం కాదు. కొన్నాళ్ళలో ఊరు రూపాన్నే మార్చేసేలా ఉన్నాడు' అని పెద్దవాళ్ళనుకుంటున్నారు.

* * *

అప్పటికి వారం రోజులుగా వర్షం కురిసి కురిసి కొంచెం తగ్గుముఖం పట్టింది. ఇంకా ముసురుమాత్రం తగ్గలేదు.

ఇన్నాళ్ళూ రెండు పూటలా అన్నానికి తప్ప అసలు గట్టు విడిచి వెళ్ళేవాడు కాదు రంగారెడ్డి. ఎంతటి దృఢకాయుడికయినా రోజుల తరబడి వానలో తడిస్తే ఏమవుతుంది? ముందు రొంప భారంగా మొదలయింది. తరవాత జ్వరంలోకి దింపింది.

అప్పటికీ చెరువు కట్టకే వెళ్ళటానికి సిద్ధమయ్యాడు రంగారెడ్డి. తీరా రెండు మూడు గంటల్లో అతని పరిస్థితి మరీ అధ్వాన్న మయింది. సూర్యకాంతం ప్రతిమాలి ఇంటికి తీసుకువచ్చింది. కావలా వాళ్ళు జాగ్రత్తగా చెరువుని కాపాడుతామని ధైర్యం చెప్పాక అతను ఒప్పుకున్నాడు.

ఇంటికి వచ్చేదే కాని గంటగంటకి భార్యని పిలవటం, చెరువు ఎలా ఉందని అడగటం— అతనికి మరో ధ్యాసే లేదు. వెంటవెంటనే వచ్చి కబుర్లు చెప్పిపోతున్నారు కావలా వాళ్ళు. అయినా, అతనికి శాంతి లేదు.

ఊళ్ళో సరైన డాక్టరు లేడు. వచ్చినవాడు ఏదో మందు ఇచ్చి వెళ్ళాడు.

"మనకే ఊళ్ళో ఇంత ఇబ్బందిగా ఉంటే పాపం, పేద వాళ్ళ కెంత కష్టంగా ఉందో? త్వరలోనే మంచి డాక్టర్ని రప్పించి ధర్మాసుపత్రి పెట్టించాలి" అన్నాడు రంగారెడ్డి.

"అలాగే! ముందు మీ ఆరోగ్యం కాపాడుకోవాలి. ఆ తరవాతనే ఏం చేయగలిగినా!" అంది ఆమె.

సాయంత్రం అయింది. మూసిన కన్ను తెరవకుండా మంచంలో పడి ఉన్నాడు రంగారెడ్డి. మధ్య మధ్య ఉలికులిక్కి పడుతున్నాడు. "కాంతం ... కాంతం... చెరువు ... చెరువు ..." అని పలవరిస్తున్నాడు.

తన గుండె చెరువు చేసుకుంది ఆమె. కళ్ళలో ఒత్తులు వేసుకుని తన కంటి వెలుగును కాపాడుకుంటూంది ఆమె.

పాలేరు వచ్చాడు. వస్తూనే "ఇన్నాలు ఓ పెడ కూలిపోయిం దమ్మగోరూ!" అన్నాడు.

"అవును. ఈ వర్షానికే పాక లాగుతా యేమిటి?" అంది సూర్యకాంతం.

ఉలిక్కిపడి లేచిన రంగారెడ్డి "ఏమిటి, కాంతం ... ఏమిటయింది?" అని అరిచాడు.

అతణ్ణి పొదివి పట్టుకొని, "ఏమీ లేదండీ! వర్షంలో నాని నాని [illegible] పాకలు కూలిపోయాయిట. అంతే, మీరేం కంగారు పడకండి!" అంది ఆమె.

"ఛ! ఇంకా మనూరు పిల్లలకి పాక లేమిటి? ఈ మాటు పెంకు దింపించాలి."

"అలాగే! మీరు కొంచెం ఆలోచనలు మాని ప్రశాంతంగా నిద్రపోండి."

రంగారెడ్డి పేలవంగా నవ్వాడు. "నువ్వయినా నన్నర్థం చేసుకోలేవా, కాంతం!"

ఆమె కన్నులలో నీరు తిరిగింది. "అర్థం చేసుకున్నాను కనుకనే, మీ ఆరోగ్యం గురించి ఇంత పరితపించి పోతున్నాను. మీ రెన్నో పనులు చేయవలసి ఉంది. మీరు త్వరగా తేరుకోవాలి. నా మాట వినండి" అని బుజ్జగింపుగా అతని జుట్టు నిమిరింది.

"అవును. నువ్వన్నది నిజం" అని బరువుగా కళ్ళు మూసుకున్నాడు రంగారెడ్డి.

ముసురు తగ్గలేదు. ఈదురుగాలి విసురుగా వీస్తూంది.

ఊళ్ళో అసలే ఇళ్ళకు కరెంటు దీపాలు లేవు. ఆ ఉన్న వాటికయినా గత రాత్రి పోయిన కరెంటు ఇంతవరకు తిరిగి రాలేదు. ఎక్కడో వైర్లు పడిపోయాయట.

హరికేన్ లాంతరు వెలిగించి బయట పెట్టింది సూర్యకాంతం. అప్పటిదాకా మూలిగి మూలిగి అప్పుడే నిద్రపోయాడు రంగారెడ్డి. అడుగుల చప్పుడు వినిపించి బయటకు వచ్చింది.

కావలావాడు పరుగెత్తుకు వచ్చి ఒగరుస్తున్నాడు.

ఆత్మసాక్షి

కొన్ని భావనలే ప్రార్థనలు. శరీరం ఎదురు తిరిగినా, ఆత్మ మాత్రం, భగవంతుని ముందు వినయంగానే ఉంటుంది.

— విక్టర్ హ్యూగో

"ష్! నెమ్మదిగా చెప్పు. అయ్య విప్పుడే నిద్ర పోయారు. ఏమయింది?"

"ఏం లేదండమ్మా! పొద్దుటేల నుంచి చెర్లో నీరు పెరగలేదు కందా అని మద్దేన్నం గేట్లు మూసేశాము. కాని, సాయంత్రవేళ ఉన్నట్టుంటి నీరు పెరగటం మొదలెట్టింది. ఈ యేల పెద్ద వొర్షం కురవనూ లేదు. అప్పటికీ గంట క్రితం గేట్లు తెరిసే పెట్నాము. అయినా, నీరు పెరగటం మానలేదు. మా కనుమానం వొచ్చి ఉత్తర వేపు కెళ్ళి మాశాము. అన్నేపుల్నించి వాగులా పొంగు కొస్తోంది నీరు. బహుశా బాడవ చెరువు పొంగుండాలి ..."

"బాడవ చెరువు చాలా పెద్దది కదా? అంతలా పొంగుతుందా? అసలేం జరిగిందో మీ రెళ్ళి చూసి రాకపోయారా?"

"అల్లంతా ఆ వేపు పరుగెత్తి కెళ్ళారమ్మా! నే నిటు సెప్పి పోదామని వచ్చినా!"

"నువ్వుకూడా పోయి చూసిరా! గేట్లు పూర్తిగా తెరిచి పెట్టు. చెరువు పొంగిందంటే ఊరిమీద పడిపోతుంది. ఆ తర్వాత దా న్నాపటం ఎవరితరం కాదు. జాగ్రత్త!"

"అలాగే నమ్మగోరూ!"

"నాకు త్వరగా వచ్చి ఏ సంగతీ చెప్పాలి నువ్వు."

తల పంకించి పరుగున వెళ్ళిపోయాడతను.

నిస్సత్తువగా అక్కడే కూలబడిపోయింది సూర్యకాంతం. ఆమె గుండెల్లో అంతుపట్టని బాధ మొదలయింది. ఏం చేయాలో పాలుపోవటం లేదు. భర్తకి చెప్పలేదు. చెప్పకుండా ఉండలేదు. ఇప్పుడేం చేయాలి? ఆలోచన చెప్పే వాళ్ళే లేరు. ఊళ్ళో కావలసినంత మంది బంధువు లున్నారు. స్నేహితు లున్నారు. ఒక్కరూ సమయానికి దగ్గర్లేరు. తానందరి మధ్యా ఒంటరిదై పోయింది!

ఆమెకు దుఃఖం ముంచుకు వచ్చింది. 'కష్టాలు ముంచుకు వచ్చాయని పాకు తీసుకొని దేవుళ్ళని మొక్కుకోవటం మనుషుల బలహీనత. మనిషికి మనిషిగా ఏం చేయాలనుకున్నా దేవుళ్ళందుకు అడ్డు పెట్టరు. రంగారెడ్డి ఒకప్పటి మాటలు ఆమె చెవుల్లో గింగురు మంటున్నాయి. ఉబుకుతున్న కన్నీళ్ళొత్తుకుంది ఆమె.

'వీరారెడ్డి అన్నయ్య అన్న మాటలు అబద్ధమో, నిజమో ఇప్పుడు తెలుస్తుంది! ఊరంతా కలిసి కట్టుగా ఈ కష్టాన్ని దాటుతారో, అంతా కలిసి గంగపాలవుతారో ఇప్పుడు తెలియాలి! కాలం మారిందో, లేదో ఇప్పుడు తెలుసుకోవాలి.' తనలో తను గొణుక్కుంది సూర్యకాంతం. ఆమె కేదో వల్లమాలిన ధైర్యం గుండెల్లో కెగదన్నింది.

తిరిగి సన్నగా వర్షం ప్రారంభమయింది. ఆ పూట ఆమెకు అన్నం తినాలనిపించలేదు. ఒక సారి రంగారెడ్డి కదిలినట్లయితే అటువైపు చూసింది. అతడు స్పృహలో లేడు. ఈదురుగాలికి తెరుచుకున్న కిటికీ తలుపులు తిరిగి వేసి వచ్చింది. రగ్గు అతని మెడవరకు కప్పింది.

బయట గుమ్మంలో కూర్చుని దూరంగా ఎవరయినా వస్తున్నారా అని పరీక్షగా చూడసాగింది.

క్షణ మొక యుగంలా గడుస్తోంది. అంతకంతకీ ఆమెకు ముళ్ళమీద కూర్చున్నట్లున్న బాధ ఎక్కువ కాసాగింది. బయటకు, లోపలకు కాలుగాలిన పిల్లిలా తిరగసాగింది. అప్పుడే కావలా వాడు వెళ్ళి రెండు గంటలు కావస్తోంది. వాడు మామూలుగా చెప్పే కబురుకూడా చెప్పలేదు. ఆమె మనస్సు ఏదో కీడు శంకిస్తోంది.

బయట వర్షం. తోడెవ్వరూ లేరు. కబురు చెప్పే వాళ్ళు లేరు. మాటా మంతీ లేదు. ఏమి టిదంతా? ఊరంతటికీ మంచి చేసే మనిషికి ఇంత ఒంటరితనమా? వీరారెడ్డి చెప్పిందే నిజమా? అయితే, ఈ ఊరికి బాగుపడే మార్గమే లేదా? పరిపరి విధాల గుడుసుళ్ళు పడుతూంది సూర్య కాంతం.

బయట ఏవో. కేకలు వినిపించి దడదడలాడే గుండెలతో బయట పరుగెత్తింది ఆమె.

పక్క వీథిలోని పూర్ణమ్మ వగుర్చు కుంటూంది. "అమ్మాయోయ్! పెద్ద చెరువు పొంగుతోందిట. మీ ఆయన తాడి లోతు తవ్వించారు. ఈ మాట ఊరంతా పేరయిపోతోంది." మాట విని పించుకోకుండా పరుగెత్తింది ఆమె.

ఊరంతా గగ్గోలుగా ఉంది. అందరూ ఒకేసారి గొల్లుమన్నారు. నీటి వరద కంటె మనుషుల గోల ఎక్కువగా ఉంది.

రోగిష్ఠి భర్తను విడవలేక, బయటకు వెళ్ళి జరిగింది తెలుసుకోకుండా ఉండలేక కొట్టు మిట్టాడుతూంది ఆమె. అంత లోనే కావలావాడు పరుగెత్తుకు వచ్చాడు.

"అమ్మగోరూ! కొంప మునిగిపోయిందండి. బాడవ చెఱువు పొనా సొట్ట తెగిపోయింది. మే మసలు చెఱువు కాడి కెళ్లటమే కష్టమయి పోయింది. మేం తిరిగొచ్చేతలికి ఈడ పెద్ద చెఱువు పొంగిపోయింది. ఇంక ఊర్ని కాయటం ఎలాగో తెలియటం లేదండి. ప్రెసిడెంటుగోరి కెళ్ళి సెప్పొచ్చాం."

"ఏమన్నారు?" ఆత్రతగా అడిగింది సూర్యకాంతం.

"ఆళ్లింట పొరదతీయాలం టేలాభం లేదు. పెద్ద చెఱువుకే అటూ ఇటూ మరిన్ని గండ్లు పెట్టాలన్నారు. అరు సెప్పారు కాని కిందనే ఊడుప్పొలా లున్నాయి. గండ్లు పెడితే ఏవ ట్నారు కుంటా రమ్మగోరూ!"

"పది మంది వంట కోసం ఊరికి ఊరు గంగపాలు చేసుకుంటామా? వద్దు, నే వొచ్చి ఆ రైతులతో చెపుతాను."

సూర్యకాంతం భర్త విషయమే పొంతం మరిచిపోయింది. "పద, కాంతం, నేనూ వస్తా!" అన్న రంగారెడ్డి మాటలు విని ఉలిక్కిపడి వెనక్కి తిరిగింది ఆమె.

"మీరా? ! ఈ స్థితిలోనా?"

"అంతా విన్నాను. పదండి. ఆలోచించ టానికి వ్యవధి లేదు." దుప్పటి కప్పుకొని రంగారెడ్డి లేచాడు. జ్వరంతో గజగజ వణుకుతున్నాడు.

"మీ రీ స్థితిలో రావటం. . ."

"నా ఆశలన్నీ ఆ చెఱువు మీదనే, కాంతం. దాని వరద కాపుకోలేకపోతే..."

నిస్సహాగా తల తిప్పి ఎక్కడలేని సత్తువ తెచ్చుకొని బయటకు అడుగు పెట్టాడు అతను.

కావలావాడు అన్ని చేయి పట్టుకుని ముందు నడుస్తుంటే ఆమె వర్షంలో తడుస్తూ అతనికి గొడుగు పట్టింది సూర్యకాంతం.

దారిలో ఎందరినో కలిశాడు. ఎవరిని పలకరించినా వినిపించుకోవటం లేదు. ఎవరి ఇల్లు కాపాడుకోవటానికి వాళ్ళు పరుగెడుతున్నారు. ఎవరి ఇల్లు వారికి దక్కితే చాలునన్న స్వార్థంతో తడిసి ముందుకు దూసుకుపోతున్నారు. అంతా కలిసి ఉంటే ఈ గండం గడవవచ్చన్న మాట వినిపించుకునే ఉద్దేశ్యం ఎవరికీ లేదు.

పల్లపు వీథిలో అప్పుడే మోకాటి లోతు నీళ్ళు వచ్చాయి. 'ఉహూ! ఈ ఘోరం జరగనివ్వకూడదు. ఊరిని వరద వశ్యంనుంచి కాయాలి.' గజగజ అడుగులు వేశాడు రంగారెడ్డి. అంత జ్వరంలో అతడు ఎలా నడుస్తున్నాడో వాళ్ల కంతు పట్టలేదు.

పడమట గట్టున కావలావాళ్లకీ, రైతులకీ ఘర్షణ జరుగుతూంది. రంగారెడ్డిని చూడగానే అంతా అతని వైపు తిరిగారు. మళ్ళీ వాద ప్రతివాదాలు జరిగాయి.

"ఇప్పుడు ఎవడి లాభం వాడు చూసు కుంటే ఈ కొంప పోతుందో ఆలోచించండి. ఇంత కాలం వరద బాధకి మాల గూడెం ఒక్కటే బలయ్యేది. ఈ మాటు ఊరంతా ధ్వంసమయిపోతుంది. నా మాట వినండి." రంగారెడ్డి గజగజ వణికిపోతున్నాడు. మాటలు తడబడు తున్నాయి.

"చెప్పావు లేవయ్యా! నీ మాట విని మా పొట్ట మట్టి కొట్టుకోమంటావా? అసలు నీ మూలాన కాదూ ఈ వర దంతానూ? చెర్లో నీళ్ళు కావాలని ఎవ డికా దంట" అన్నా డొక రైతు.

నిర్ఘాంత పోయాడు రంగారెడ్డి. అతనికి స్పృహ తప్పినంత పనయింది. తూలి పడకుండా భార్య చెయ్యి పట్టుకున్నాడు.

"ఛీ! మీ రంతా మనుషులేనా అని? మీ మంచి కోసం అప్పూ సప్పూ చేసి అయినంత పని చేస్తే. . . మీ తెలివి తక్కువకి. . ." సూర్యకాంతం గొంతు పూడిపోయింది.

"అవునమ్మా! మేం తెలివి తక్కువ వాళ్లమే! అందుకనే ఏదో తలకెత్తి పోస్తున్నారని పంతలు కొట్టుకున్నాం. తీరా జరిగిం దిది. ప్రెసిడెంటు గిరీ సంపాదిద్దామని కదూ తమరు చేసిం దంతా?"

"అడివి మనుషులు!" అని అరిచింది సూర్యకాంతం. మరుక్షణంలో కాళ్ళ చుట్టూ చీల్చుకుంటూ గట్టుమీంచి పొంగి పారలుతున్న నీళ్ల ధారల్లో ఆమె కన్నీళ్లు చింది పడ్డాయి. "సరే, ఈ వరదలో ఎవరెవ[illegible] దెబ్బ తిన్నా వాళ్లకీ మా వంట[illegible] ఇప్పించే పూచీ నాది. ఎన్ని వేలు ఖర్చయినా సరే. ఇక సయినా ఒప్పుకోండి. మీ రంతా అను వంటే రెండు గండ్లు తెగ్గొట్టచ్చు. ఊరినంతా కాపాడవచ్చు. నా మాట వినండి" అంది సూర్యకాంతం.

ఆశగా వాళ్ల వైపు, అభినందన సూచనగా భార్య వైపు చూశాడు రంగా రెడ్డి. మినుకు మినుకుమన్న అతని ఆశా జ్యోతి అంతలోనే ఆరిపోయింది.

"ఇంతవరకు చేసింది చాలు. మాకు మిగిలేవేవో మాకు మిగులుతాయి. మీ సొమ్ములు మాకు అక్కర్లేదమ్మా! మీ రిక వెళ్ళిరండి."

ఒక్క మూలుగు మూలిగి నేల కూలి స్పృహ తప్పిపోయాడు రంగారెడ్డి.

"నా కిలా జరుగుతుందని ఎప్పుడో తెలుసమ్మా!"

వీరారెడ్డి మాటలు వినిపించి ఉలిక్కి పడింది సూర్యకాంతం. ఎప్పు డొచ్చాడో అతను? వెనకనే నించున్నాడు. "అయిన వాళ్లని అడవిపాలు చేస్తామా? పదండి."

ఆమె ఆశ్చర్యం నుంచి తేరుకునే లోపలే వీరారెడ్డి కమతగాళ్లిద్దరు రంగా రెడ్డిని భుజం మీద కెత్తుకుని గట్టు కింద నిలబడున్న జీపు వైపు తీసుకు పోయారు.

• • •

వరద విలయతాండవం పూర్తయి నరికి రెండు రోజులు పట్టింది. రెండో నాటి సాయంత్రం దాకా ఊళ్ళో వరద తీయలేదు. మాలగూడెం పూర్తిగా ధ్వంస మయిపోయింది. నిలవ నీడలేదు వాళ్లకు. ఇంకా ఊళ్లో సగానికి సగం మట్టి ఇళ్ళు కూలిపోయాయి. ఊళ్ళో మూడు వందల మంది నిరాశ్రయు లయిపోయారు.

మరి రెండు రోజులు ఊళ్ళో హడావిడి. అధికారులు వచ్చారు. వరద బెడద అంచనా వేశారు. సొమ్ము మంజూరు చేస్తామని ప్రెసిడెంటుగారికి హామీ ఇచ్చి వెళ్లిపోయారు.

జరూరుగా ముందు కో-ఆపరేటివ్ బాంకు నుంచి డబ్బు మంజూరు చేసి కొందరు తీవ్ర వరదబాధితులకి ఋణాలు ఇప్పించారు ప్రెసిడెంటుగారు. తూర్పు పొలంలో వేసుకున్న తమ ఇటికావమంతా అతి తక్కువ ధరలో ఊళ్ళో కావలసిన వాళ్ళు కొనుక్కోవచ్చని టాంటాం వేయించారు. ఊరి ప్రజలు ప్రెసిడెంటు గారి ఉదార బుద్ధిని వేనోళ్ల కొనియాడారు. సర్కారు వారిచ్చిన దీర్ఘకాలిక ఋణాలు వారి చేతిద్వారా అందుకుంటూంటే ప్రజలు ఆనందబాష్పాలు కురిపించారు!

పట్నంలో హాస్పిటల్లో కోలుకుంటు న్నాడు రంగారెడ్డి. ఇన్నాళ్లూ ఊళ్ళో ఏం జరిగిందో సూర్యకాంతానికి తెలియదు. ఆ రాత్రి వీరారెడ్డి బలవంతం మీద ఆమె పట్నానికి భర్తతో హడావిడిగా వచ్చేసింది. ఒకసారి ఊరు చూసి రావాలని, కొంత సామానూ, అవీ తెచ్చుకోవాలని ఆమె నాయుడుపాలెం తిరిగి వచ్చింది.

దారిలో బండిలో వస్తున్నప్పుడు బాడవ చెఱువు మదూరంగా కనపడింది. దక్షిణం వైపు దూర దూరంగా కనిపి స్తున్న తెగిన గట్లు, చెఱువులో బొత్తిగా లేని నీళ్ళు, చుట్టూ ఎత్తుగా కట్ట. . . అదంతా ఏదో కథ చెప్తు తున్నట్లుగా ఉన్నాయి.

ఊళ్లో అడుగు పెట్టే సరికి ఆమెకు కళ్లనీళ్ల పర్యంత మయింది. చక్కగా, నీటుగా వేయించిన చెఱువు కట్ట గొగ్గులు గొగ్గులుగా తయారయింది. చెఱువు సగానికి సగం తీసిపోయింది. పొలానికి ముంపు లేదు. ఊరు కొట్టుకు పోం దని. రోడ్డు గోతులు పడి రంగారెడ్డి పోయించిన కంకరరాళ్ళు పైకు కాలవల్లో ధళధళా మెరుస్తున్నాయి. ఆ ఊరి మనుషుల్లాగే వెక్కిరిస్తున్నాయి. ఈ దుస్థితికి రంగారెడ్డే కారణమని అంతా

(తరువాయి 57 వ పేజీలో)

పరిమితి

సుఖానికి రెండు హద్దు లున్నాయి. ఒకటి, ఆ సుఖంవల్ల పాపం అంటకూడదు. రెండు, సుఖం అపరిమితం కాకూడదు. పరిమితం, పాపరహితం అయిన సుఖం సదా వాంఛనీయం.

—ఆడమ్స్

బాగుంది. బంగారు కాసులూ, రత్నాలూ నిండుగా ఉన్నాయి ఇందులో" అన్నాడు.

పాదుషాతోపాటు నలుగురు దొంగలూ తలోక పెట్టె తీసుకుని మరునాడు రాత్రి అందరూ వలానా చోట కలుసుకోవాలని కూడబలుక్కుని, తమ తమ ఇళ్ళకి వెళ్ళిపోయారు. వాళ్ళలా వెళ్ళగానే పాదుషా తన వాటా పెట్టెని కన్నం దగ్గరే పెట్టి మందిరంలో కెళ్ళి పడుకున్నాడు.

తెల్లవారింది. పాదుషా మందిర రక్షక భటుడొకడు చుట్టూ తిరుగుతూ దొంగలు చేసిన కన్నం, అక్కడ పడిఉన్న పెట్టె చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు. రాత్రి మందిరంలో దొంగలు పడి దోచుకుపోయారనీ, చీకట్లో పొరపాటున ఆ పెట్టె దొంగల చేతుల్లోంచి జారి పడి ఉంటుందనీ గ్రహించాడు. వెంటనే ఆ పెట్టె తీసుకెళ్ళి తన ఇంట్లో దాచి పెట్టి, తిన్నగా పాదుషా దగ్గరికెళ్ళి, రాత్రి మందిరంలో దొంగలు పడి అయిదు పెట్టెలూ దోచుకుని పోయారని చెప్పాడు.

ఆ రోజు అర్ధరాత్రి దొంగలు ఎక్కడ కలుసుకోవాలో కూడబలుక్కున్న ప్రదేశానికి పాదుషా తన భటుల్ని పంపి దొంగల్ని బంధించాడు. ఆ మరునాడు వాళ్ళని సభలో హాజరు పరిచారు.

"ఇంతకాలం మీరు అనేక దొంగతనాలు చేస్తూ ప్రజలను పీడించినందుకు మీ నలుగురికీ మరణ శిక్ష విధిస్తున్నాను!" అన్నాడు పాదుషా.

ఆయన కంఠస్వరాన్ని పోల్చుకున్న నాలుగో దొంగ "హుజూర్! నిన్న రాత్రి మాతోబాటు మరో దొంగ కూడా ఉన్నాడు. అతను తన వెంట ఉండే దొంగలెవ్వరికీ మరణ శిక్ష పడదని చెప్పాడు. అతను తన ప్రత్యేకతని బుజువు చేసుకోలేదు. మీరు విధించిన మరణ శిక్ష అతనికి వర్తిస్తుందా?" అనడిగాడు.

ఆ మాటలు విన్న పాదుషా నవ్వి సభికులవైపు చూస్తూ, "నిన్న రాత్రి మారువేషంలో వీళ్ళ వెంట ఉన్న ఆ అయిదో దొంగని నేనే! నేను వీరి మరణ శిక్ష

బాలప్రభ

ఇంటి దొంగ

రద్దు చేస్తున్నాను. అంతేకాదు, వీళ్ళు దొంగిలించిన ఆ నాలుగు పెట్టెల్నీ వీళ్ళకి బహుమానంగా ఇస్తున్నాను. ఎందుకంటే, వీళ్ళు అద్భుత శక్తులు కలవారు. ఇకనించి ఈ నలుగురూ నా కొలువులో చేరి దొంగతనాలు మానేస్తారు. ఇక పోతే, అయిదో పెట్టెను కాజేసిన అయిదవ దొంగ కూడా ఇక్కడే ఉన్నాడు. అతనెవ్వరో కాదు,

అజీజ్

నా మందిర రక్షక భటుడే ఆ అయిదవ దొంగ!" అంటూ [illegible] పాదుషా.

[illegible] పెట్టె దొరికింది. పాదుషా [illegible] నలుగురు దొంగల్ని తన కొలువులో చేర్చుకున్నాడు. ఆ నాటినించి వాళ్ళు దొంగతనాలు మానేశారు. ★

గుడ్డివాని చూపు

ఒక ఊళ్ళో ఒక గుడ్డివాడూ, ఒక కుంటి వాడూ ఉండేవారు. ఇద్దరూ మంచి మిత్రులు. ఇద్దరూ భిక్షుకులే. గుడ్డివాడికి పుట్టుకతో రెండు కళ్ళూ లేవు, కుంటి వాడికి రెండు కాళ్ళూ లేవు. కుంటివాడు గుడ్డివాడి భుజం మీద కూర్చుని దారి చూపితే, గుడ్డివాడు ముందుకి సాగేవాడు. ఇద్దరూ పగలంతా భిక్షాటన చేస్తూ దొరికిన దానితో కడుపు నింపుకుని జీవితం వెళ్ళబుచ్చుతున్నారు.

ఒక రోజు ఊళ్ళో ఎంత తిరిగినా వాళ్ళకి తిండి లభించలేదు. విసిగిపోయి పొరుగూరిలో భిక్షం అడుక్కోవడానికి బయలుదేరారు. అలా కొంతదూరం వెళ్ళాక గుడ్డివాడి భుజం మీదున్న కుంటివాడు—"ఎదురుగా సపోటా చెట్ల తోట ఉంది. చెట్లకి పెద్ద పెద్ద కాయలున్నాయి. మన అదృష్టం పండినట్టే!" అన్నాడు ఆనందంగా.

"తోటలో ఎవ్వరూ లేరా?" అనడిగాడు గుడ్డివాడు.

"ఎవ్వరూ లేరు" అన్నాడు కుంటివాడు.

"తోట చుట్టూ కంచె కూడా లేదా?"

"లేదు!"

"అలా అయితే అవి తినడానికి పనికివచ్చే కాయలు కావు!" అన్నాడు గుడ్డివాడు.

"నీ కెలా తెలుసు?" అడిగాడు కుంటివాడు ఆశ్చర్యంగా.

"అవి తినటానికి పనికివచ్చే కాయలే అయితే, ఎవ్వరైనా దొంగిలించుకు పోతారని తోట యజమానులు ఎవ్వరో ఒకర్ని అక్కడ కాపలా ఉంచేవారు. గొడ్లు తోటలో ప్రవేశిస్తాయని తోట చుట్టూ కంచె వేసేవారు. అదేమీ లేకుండా కాయలు కాసిన తోటని అలా నిర్లక్ష్యంగా ఎవ్వరు వదులుతారు? అందుకే అన్నాను— అవి తినేందుకు పనికివచ్చే కాయలు కావని!" అన్నాడు గుడ్డివాడు.

అంధుడైనా వాడి దూర దృష్టికి చాలా ఆశ్చర్యపోయాడు కుంటివాడు. ★

నేను చెప్పిన నిజం

(11 వ పేజీ తరువాయి)

ప్రత్యక్షంగా దుమ్మెత్తి పోస్తున్నారు. కర్ణకఠోరమైన ఆ మాటలు ఒక మూల... 'ప్రెసిడెంటుగారు సమయానికి ఆదుకున్నారు కాబట్టి సరిపోయింది' అని ఉత్కర్షలు మరో మూల ఆమె మనస్సులో మంటలు రేపాయి.

మనస్సులో మెదులుతున్న ఆలోచనల్ని అణచుకోలేక ఆ వేళ మధ్యాహ్నం వీరారెడ్డి ఇంటికి వెళ్ళింది సూర్యకాంతం. ఆమె గుమ్మంలో అడుగు పెడుతుండగానే నలుగురు కమతగాళ్ళు బయటకు వెళ్ళిపోతూ కనిపించారు.

ఆమెను చూస్తూనే, "రా, అమ్మా! రా. బావయ్య కులాసాయేనా!" అన్నాడు వీరారెడ్డి చిరునవ్వు నవ్వుతూ.

సూర్యకాంతం తల పంకించింది.

"ఇంకేమిటి కబుర్లు?"టూ అం చుట్ట వెలిగించాడు వీరారెడ్డి.

ఆమె ఒక క్షణం తటపటాయించింది.

"ఏమిటమ్మా! అన్నయ్య దగ్గర సందేహం? ఏమన్నా డబ్బు ఇవ్వాలా!"

"ఊహుఁ!"

"ఓహో! నేను నీకు అప్పు పెట్టి చేసినదంతా వరద పాలయిం దనేనా! దిగులు పడకమ్మా! నే నిక్కడుండగా నీకు లోటు రానిస్తానా? ఆరు నెల్ల తిరిగేసరికి అంతకు పదింతలు సంపాదించవచ్చు. డబ్బు దేముంది? మాట కావాలి, మాట!"

అతని వైపు నిరోషంగా చూసింది సూర్యకాంతం. "అన్నయ్యగారూ! జరిగిందంతా చూస్తుంటే— ఎవరో కావాలనే చేసి ఉంటారనిపిస్తూంది నాకు. [illegible] . ."

"అవునమ్మా! వాళ్ళే . . నువ్వు లోపలికి వస్తుంటే ఎదురెళ్ళారే? వాళ్ళే చేశారమ్మా!" అన్నాడు తాపీగా.

"ఎంత ఘోరం! ఎందుకు చేశారీ పని? ఊరు కొట్టుకుపోతే వాళ్ళ కేం లాభం? వాళ్ళని తగేసినా పాపం ఉందా?" సూర్యకాంతం విరుచుకుపడింది.

ఆమె కోపారుణిత నేత్రాలు చూసి వీరారెడ్డి క్షణం పాటు కలవరపడ్డాడు. మరునిమిషం నిగ్రహించుకుని చిరునవ్వు తెచ్చిపెట్టుకున్నాడు. "పాపం, వాళ్ళిట్లా పోయాయమ్మా! అందుకనే నలుగురికీ నాలుగు వంద లిచ్చాము. ఏం చేయను, చెప్పు? పాపం, వాళ్ళు కష్టంలో ఉన్నారు. నన్ను గట్టిగ నమ్మిన వాళ్ళకు ఆ మాత్రం చేయద్దంటావా?"

ఉలిక్కిపడింది ఆమె. "అంటే?"

తాపీగా అన్నాడు వీరారెడ్డి: "నీతో అబద్ధం చెప్పటం ఎందుకమ్మా! నిజమే చెపుతా, విను. పదవి కోసం ఎంతవరకైనా ప్రాకులాడాలి. ఏం చేస్తాం? తప్పదు. ఇది తప్ప నాకు గత్యంతరం లేకపోయింది. అప్పటికే మీ ఆయన పనులకి డైరెక్టుగా నే నెప్పుడూ అడ్డు రాలేదు. ఏదో పైపైన తిప్పలు పెట్టాను. ఆఖరికి ఊళ్ళో వాళ్ళంతా ఏకమయితే నే నొక్కణ్ణీ ఏం చేసి ఉండేవాడిని? అంతమంది ఉన్నారు, గండ్లు పెట్టటాని కొక్కడొప్పుకున్నాడా? ఒక వేళ వాళ్ళంతా ఏకమయి రాత్రికి రాత్రి చెరువు గండ్లు పెట్టుంటే ఎవళ్ళేం చేసి ఉండేవాళ్ళు? వీళ్ళందరికీ ఊరి బాగు అక్కర్లేదమ్మా! ఎవడికి వాడు. ఎవడి లాభం వాడిది. ఎవడి కష్టం వాడిదే ఎక్కువ. వీళ్ళకు ఉమ్మడి లాభాలు అక్కర్లేదు. శాశ్వత సుఖాలు అక్కర్లేదు. తాత్కాలిక సుఖాలు చాలు. పైపై వాగ్దానాలు చాలు. అంతేనమ్మా! అందుకే నేను చెప్పలేదూ?"

కళ్ళు తిరిగి పడిపోకుండా వీరారెడ్డి గారి— కాదు కాదు, ప్రెసిడెంటుగారి మండువా స్తంభాన్ని ఆసరా చేసుకుంది సూర్యకాంతం. ★